

Sygn. akt V ACa 380/20

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 7 października 2020 r.

Sąd Apelacyjny w Gdańsku – V Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Barbara Rączka-Sekścińska
Sędziowie:	SA Wiesław Łukaszewski (spr.) SA Mariusz Wicki
Protokolant:	st. sekr. sądowy Wioletta Blach

po rozpoznaniu w dniu 7 października 2020 r. w G. na rozprawie

sprawy z powództwa S. W.

przeciwko R. W. (1) i A. W. (1)

o ustalenie

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Gdańsku

z dnia 7 lutego 2020 r., sygn. akt XV C 615/18

I. zmienia zaskarżony wyrok:

1) w punkcie 1. (pierwszym) w ten sposób, że:

a. ustala, że zawarta w dniu 8 lipca 2011r. w G. pomiędzy powodem a pozwanymi umowa przeniesienia gospodarstwa rolnego na następców, położonego w K. i K., w formie aktu notarialnego rep. A nr (...)sporządzonego w Kancelarii Notarialnej notariusza H. W. (1), sprostowanego oświadczeniem z dnia 12 lipca 2011r. sporządzonym w formie aktu notarialnego w Kancelarii Notarialnej notariusza H. W. (1) rep. A nr (...) jest nieważna;

b. ustala, że zawarta w dniu 12 lipca 2011r. w G. pomiędzy pozwanymi w formie aktu notarialnego rep. A nr (...) sporządzonego w Kancelarii Notarialnej notariusza H. W. (1), umowa darowizn jest nieważna;

c. ustala, że zawarta w dniu 18 listopada 2011r. w G. pomiędzy pozwanymi w formie aktu notarialnego rep. A nr (...)sporządzonego w Kancelarii Notarialnej notariusza H. W. (1), umowa darowizn jest nieważna;

2) w punkcie 3. (trzecim) w ten sposób, że zasądza na rzecz Skarbu Państwa Sądu Okręgowego w Gdańsku od pozwanych część kosztów sądowych w zakresie wydatków wyłożonych tymczasowo przez Skarb Państwa na koszty

stawiennictwa świadków i opinie biegłych sądowych, których wyliczenie pozostawia referendarzowi sądowemu, a w pozostałej części nie obciąża pozwanych tymi kosztami;

3) w punkcie 4. (czwartym) w ten sposób, że nie obciąża pozwanych kosztami procesu poniesionymi przez powoda;

II. nie obciąża pozwanych kosztami postępowania apelacyjnego poniesionymi przez powoda;

III. nie obciąża pozwanych opłatą od apelacji, od uiszczenia której powód był zwolniony.

SSA Wiesław Łukaszewski SSA Barbara Rączka - Sekścińska SSA Mariusz Wicki

Sygn. akt V ACa 380/20

UZASADNIENIE

W piśmie datowanym na 25 lipca 2018r. powód sprecyzował ostateczne stanowisko wnosząc o:

b) ustalenie, że zawarta w dniu 8 lipca 2011r. w G. pomiędzy powodem S. W. a pozwanymi A. W. (1) oraz R. W. (1) w formie aktu notarialnego rep. A nr (...) sporządzonego w Kancelarii Notarialnej notariusza H. W. (1), zmieniona oświadczeniem z dnia 12 lipca 2011r. sporządzonym w Kancelarii Notarialnej notariusza H. W. (1) w formie aktu notarialnego rep. A nr (...)umowa przeniesienia gospodarstwa rolnego położonego w K. i K., objętych KW nr (...), (...) oraz (...) na następców jest nieważna,

c) ustalenie, że zawarta w dniu 12 lipca 2011r. w G. pomiędzy pozwanymi A. W. (1) oraz R. W. (1) w formie aktu notarialnego rep. A nr (...) sporządzonego w Kancelarii Notarialnej notariusza H. W. (1) umowa darowizny udziału wynoszącego 1/2 we współwłasności nieruchomości położonych w K. i K. objętych KW nr (...), (...) oraz (...) jest nieważna;

d) ustalenie, że zawarta w dniu 18 listopada 2011r. w G. pomiędzy pozwanymi R. W. (1) oraz A. W. (1) w formie aktu notarialnego rep. A nr (...) sporządzonego w Kancelarii Notarialnej notariusza H. W. (1) umowa darowizny nieruchomości położonych w K. i K. objętych KW nr (...), (...) oraz (...) jest nieważna,

ewentualnie wniósł o:

ustalenie, że zawarta w dniu 8 lipca 2011r. pomiędzy powodem S. W. a pozwanymi A. W. (1) oraz R. W. (1) w dniu 8 lipca 2011r. w G. w formie aktu notarialnego rep. A nr (...) sporządzona w kancelarii Notarialnej notariusza H. W. (1) zmieniona oświadczeniem z dnia 12 lipca 2011r. sporządzonym w Kancelarii Notarialnej notariusza H. W. (1) w formie aktu notarialnego rep. A nr (...)umowa przeniesienia gospodarstwa rolnego położonego w K. i K. objętego Kw nr (...), (...) oraz (...) na następców jest umową przewłaszczenie na zabezpieczenie pożyczki.

Uzasadniając swe żądanie powód wskazał, iż w dniu 8 lipca 2011 r. przeniósł nieodpłatnie własność gospodarstwa rolnego o powierzchni 5,4 ha na pozwanych, czynności tych dokonując w stanie wyłączającym świadome i swobodne powzięcie decyzji, znajdując się jednocześnie pod wpływem błędu, podstępny i groźby. Powód wyjaśnił, że w dniu 12 lipca 2011 r. doszło do zawarcia umowy zmieniającej pierwotną umowę.

Powód S. W. zarzucił, iż pozwany wykorzystał nieporadność powoda co narusza w sposób rażąco zasady współzycia społecznego oraz przepisy prawa. W ocenie powoda działanie pozwanego doprowadziło do rażąco niekorzystnego rozporządzenia mieniem powoda. Powód wskazał, że do marca 2013 r. nie miał świadomości, że nie jest już właścicielem spornych nieruchomości i był przekonany, że udzielił pozwanemu jedynie zabezpieczenia na spłatę pożyczki, którą od niego otrzymał na spłatę innego zobowiązania. Zdaniem powoda pozwany działał też podstępnie, zachęcając go w dniu dokonywania czynności do wypicia alkoholu, do którego dodane były inne środki psychoaktywne oraz leki uspokajające, w chwili zawierania umowy powód znajdował się więc w stanie wyłączającym świadome i swobodne podjęcie decyzji o dokonaniu czynności. Pozwany wywoływał też u powoda poczucie lęku o swoje bezpieczeństwo, przekazując mu rzekome groźby kierowane pod jego adresem za niespłacony dług. Powód podniósł, że

zaskarżone czynności nie mogły być też zawarte na podstawie art. 84 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników, ponieważ pozwany już przed jej zawarciem nie zamierzał wypełnić podstawowej przesłanki, czyli przejęcia gospodarstwa w posiadanie. Ponadto powód nie pamięta wiele ze spotkania w kancelarii notarialnej w dniu 8 lipca 2011 r., akt notarialny nie został mu odczytany w całości, powód nie został pouczony przez notariusza co do treści i konsekwencji swoich działań. Wizyta u notariusza odbiegała od rutyny życia powoda i związana była ze stresem, a powód w okresie poprzedzającym zawarcie umowy oraz w dniu jej podpisania prawie ciągle przebywał w stanie upojenia alkoholowego. Również w dniu 12 lipca 2011 r. zdaniem powoda nie doszło do odczytania aktu notarialnego, a powodowi podsunęto dokument do podpisu.

W piśmie datowanym na dzień 10 września 2018 r. pozwani podtrzymali stanowisko w sprawie wnosząc o oddalenie powództwa w całości. W uzasadnieniu pisma pozwani wskazali, że powód nie wskazał jakie zasady współżycia społecznego doznały naruszenia w przedmiotowej sprawie. Pozwani wskazali również, że twierdzenia powoda, że przedmiotowa umowa stanowiła umowę przewłaszczenia na zabezpieczenie jest niezasadne, gdyż umowa sprzedaży gospodarstwa rolnego została dokonana w akcie notarialnym. Pozwani podnieśli, że powództwo powinno podlegać oddaleniu ze względu na treść art. 247 k.p.c.

Sąd Okręgowy w Gdańsku wyrokiem z dnia 07.02.2020 r. sygn. akt XV C 615/18 orzekł, że:

1. oddala powództwo główne;
2. oddala powództwo ewentualne;
3. nieuiszczone koszty sądowe przenosi na Skarb Państwa – Sąd Okręgowy w Gdańsku;
4. odstępuje od obciążania powoda S. W. kosztami procesu.

Orzeczenie to oparł na ustaleniach faktycznych i rozważaniach prawnych opisanych w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku.

Apelację od cytowanego wyżej wyroku wniósł powód zaskarżając go w zakresie w jakim Sąd I instancji oddalił powództwo główne (pkt 1 wyroku), a także w zakresie w jakim Sąd I instancji nie rozstrzygnął o kosztach sądowych oraz kosztach zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym oraz zabezpieczającym prowadzonym przez Sąd Apelacyjny w Gdańsku I Wydział Cywilny w postępowaniu prowadzonym pod sygn. I ACa (...), nie obejmując zakresem zaskarżenia postanowienia o przejściu na rachunek Skarbu Państwa nieuiszczonych kosztów sądowych obciążających Powoda oraz odstąpienia od obciążania Powoda kosztami procesu.

Zaskarżonemu orzeczeniu zarzucił:

I. Naruszenie przepisów prawa procesowego, które to uchybienia miały wpływ na treść zaskarżonego orzeczenia, tj.:

1. Art. 233 § 1 kpc w zw. z art. 244 kpc w zw. z art. 84, art. 85 i art. 86 ustawy z dnia 20.12.1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników poprzez dowolną ocenę treści umowy z 8 lipca 2011 r. Rep. A (...), zmienionej oświadczeniem z dnia 12.07.2011 r. Rep. A (...)(k. 16-18 i 13-15), a w konsekwencji wadliwe uznanie, że zaskarżona umowa zawierała w swej treści umowę z następcą w rozumieniu art. 84 i 85 ustawy z dnia 20.12.1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników, czyli umowę zobowiązującą do przeniesienia gospodarstwa rolnego, podczas gdy z treści tej umowy jednoznacznie wynika (§ 4 umowy z 08.11.2011 r.), że umowa miała jedynie charakter rzeczowy, co skutkowało wadliwym uznaniem, że umowa nie była nieważna na podstawie art. 58 § 1 kc w związku z naruszeniem art. 84, art. 85 i art. 86 ustawy z dnia 20.12.1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników, tj wobec braku zawarcia obligatoryjnej umowy z następcą, a także wypełnienia warunku o jakim mowa w art. 86 ww. ustawy;
2. Art. 233 § 1 kpc w zw. z art. 84, art 85 i art. 86 ustawy z dnia 20.12.1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników' w zw. z art. 55(3) kc poprzez bezpodstawne uznanie, że darowizna z 12 lipca 2011 r Rep A (...) (k. 16-18 i 13-15) oraz z dnia 18 listopada 2011 r. Rep. A Nr (...) dotyczyły umów zawartych na podstawie przepisów' art. 84-86 ustawy z

dnia 20.12.1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników podczas gdy z treści tych czynności jednoznacznie wynika, że swoją treścią obejmowały wyłącznie nieruchomości, a nie gospodarstwo rolne w rozumieniu art. 55(3) kc, co skutkowało wadliwym uznaniem, że czynności nie były nieważne na podstawie art. 58 § 1 kc w związku z naruszeniem art. 84, art. 85 i art. 86 ustawy z dnia 20.12.1990 r. o w zw. z art. 55(3) kc ubezpieczeniu społecznym rolników;

3. Art. 233 § 1 kpc w zw. z art. 244 kpc poprzez dowolną ocenę aktu Rep. A nr (...) z 10.09.1985 r. (k. 9 akt KW nr (...) oraz) oraz aktu Rep. A nr (...) z 04.04.1986 r. (k. 250-251 oraz k. 9 akt KW nr (...)), oraz umowy z 02.10.1980 r. (k. 235-236 oraz k. 18 akt KW nr (...)) a w konsekwencji wadliwe dokonanie ustaleń faktycznych, że pierwotnie gospodarstwo rolne należało do rodziców Powoda (k. 847, str. 10 ostatni akapit uzasadnienia wyroku), podczas gdy gospodarstwo rolne Powoda miało powierzchnię 4,33 ha, zaś od rodziców Powód otrzymał wyłącznie ziemię o powierzchni 1,49 ha; w uzasadnieniu Sąd I instancji wskazywał, że fakt, że Powód otrzymał gospodarstwo od rodziców miałyby stanowić jedną z przyczyn uzasadniających przekazania gospodarstwa Pozwanym, skoro sam je również otrzymał;

4. Art. 233 § 1 kpc w zw. z art. 244 kpc poprzez dowolną ocenę operatu szacunkowego dotyczącego nieruchomości stanowiących jeden ze składników gospodarstwa rolnego, wykonanego w marcu 2013 r., ale wg cen nieruchomości wchodzących w skład gospodarstwa na rok 2011 r., tj. na rok dokonania zaskarżonych czynności i przyjęcie, że operat ten został wykonany na zlecenie Powoda podczas gdy był on wykonywany na zlecenie wójta gminy K. dla ustalenia wysokości opłaty adiacenckiej, zaś z operatu wynika, że wartość nieruchomości wchodzących w skład gospodarstwa wynosiła w roku 2011 r. ok. 7 milionów złotych, podczas gdy w zaskarżonych aktach wskazano kwotę 200.000 zł (sic!), co skutkowało brakiem dokonania przez Sąd I Instancji przyczyn wskazania wartości gospodarstwa na kwotę 200.000 zł;

5. Art. 233 § 1 kpc w zw. z art. 244 kpc poprzez dowolną ocenę decyzji z dnia 18.07.2011 r. (k. 22 i 198) oraz decyzji z dnia 14.06.2012 r. (k. 196-197) i przyjęcie, że Powód po zawarciu zaskarżonych umów otrzyma świadczenie rentowe, co skutkowało wadliwym dokonaniem ustaleń faktycznych przez Sąd I instancji, że Powód nabył świadczenia rentowne po zawarciu zaskarżonych umów (k. 851, str. 14, 3 akapit uzasadnienia wyroku), podczas gdy z decyzji tej wynika, że Powód świadczenia rentowne miał przyznane od 19.12.2005 r., zaś świadczenia emerytalne nabył w roku 2012, tj. wraz z osiągnięciem wieku emerytalnego;

Co skutkowało wadliwym uznaniem, że motywem zawarcia zaskarżonych czynności było uzyskanie świadczeń, pomimo, że Powód emeryturę uzyskał niezależnie od umów;

6. Art. 233 § 1 kpc w zw. z art. 244 kpc poprzez dowolną ocenę decyzji z dnia 14.03.2011 r. (k. 192-193) oraz zawiadomienia o wykazie zmian (k.195) i nie uwzględnienie, że dokumenty te potwierdzały wersję Powoda, że miał zamiar przekazać Pozwanemu w zamian za spłatę długu w wysokości 40.000 zł wobec W. P. wyłącznie działkę o powierzchni 2100 m², skoro z dokumentów tych wynika, że tuż przed dokonaniem zaskarżonych czynności Powód podejmował starania w celu wyodrębnienia działek - jest oczywiste, że robił to ponieważ miał w tym cel, a gdyby miał zamiar przekazać gospodarstwo, czynności te nie byłyby podejmowane;

7. Art. 233 § 1 kpc w zw. z 6 § 2 kpc w zw. z art. 212 § 1 kpc w zw. z art. 232 kpc poprzez dowolną ocenę wyjaśnień Pozwanych oraz świadka R. W. (2), i poczynienie na ich podstawie, bezkrytycznie, kategoriycznych ustaleń faktycznych dotyczących tego, że Powód miał zamiar przekazać Pozwanym całe gospodarstwo, oraz że Pozwany rzekomo czynił jakiegokolwiek inwestycje w gospodarstwo rolne oraz rzekomo zakupił Powodowi samochód, dając tym zeznaniom w całości wiarę, pomimo, że osoby te były zainteresowane rozstrzygnięciem sprawy i przedstawiały odmienną od Powoda wersję, a Powód konsekwentnie od chwili złożenia zawiadomienia o podejrzeniu popełnienia przestępstwa w 2013 r. (k. 2-4 oraz 34-35 akt 2 Ds. (...)) podtrzymywał, że został przez te osoby oszukany (dodatkowo wskazać należy, w tym miejscu na uwagi zawarte w pkt 5 i 7 uzasadnienia niniejszej apelacji), (i) Powód zaprzeczył, żeby Pozwany czynił inwestycje w gospodarstwo czy kupił samochód (poza tym twierdzeniom tym przeczą wyjaśnienia o jakich mowa w pkt 25. i 26. uzasadnienia apelacji), podczas gdy Pozwany nie przedstawił żadnego dowodu potwierdzającego, czy

choćby uprawdopodobniającego te twierdzenia (jak fv zakupu, rachunki), co w konsekwencji skutkowało błędem w ustaleniach faktycznych dotyczących faktu:

- że to z inicjatywy i za zgodą Powoda doszło do zawarcia zaskarżonych czynności;
- że Powód miał zamiar dokonać zaskarżonych czynności i wyzbyć się własności gospodarstwa;
- że wobec Powoda nie kierowano gróźb przed zawarciem zaskarżonych umów w związku ze zobowiązaniem jakie posiadał wobec W. P. - fakty te potwierdził zresztą brat Pozwanego - A. W. (2), o czym mowa w pkt 24. uzasadnienia niniejszej apelacji;
- że Pozwany czynił jakiegokolwiek inwestycje w gospodarstwo rolne czy że kupił Powodowi samochód M. (...) (zeznania R. W. z 11.03.2019 r. min. 19:15, min. 28:05), pomimo, że Pozwany nie przedstawił na tę okoliczność jakichkolwiek dowodów, czy nawet nie wskazał daty wykonania rzekomych inwestycji czy zakupu.

Co zdaniem Sądu I instancji było uzasadnieniem przekazania Pozwanym gospodarstwa rolnego.

W tym miejscu wskazał, że wyjaśnienia Pozwanych, składane w toku postępowania dotyczące zaskarżonych czynności zostały przedstawione w pkt 21-27 apelacji i stanowią niejako uzupełnienie zarzutu dotyczącego dowolnej oceny złożonych przez nich wyjaśnień.

8. Art. 233 § 1 kpc w zw. z art. 212 § 1 kpc poprzez dowolną ocenę wyjaśnień Powoda w toku niniejszego postępowania oraz dowodu z przesłuchania Powoda w postępowaniu 2 Ds. (...) (k. 2-4 akt 2Ds (...)) oraz zażalenia z 22.05.2013 r. (k. 34-35 akt 2Ds (...)), a w konsekwencji nieuzasadnioną odmowę dania wiary wyjaśnieniom Powoda co do okoliczności oszukania go przez Pozwanych i R. W. (2) m.in. z uwagi na fakt, że zdaniem Sądu I instancji w postępowaniu przygotowawczym 2Ds (...) Powód miałby składać rzekomo odmienne wyjaśnienia niż w prowadzonym przed sądem postępowaniu co do chęci przekazania gospodarstwa Pozwanym, i zdaniem Sądu I instancji z dowodów zgromadzonych w postępowaniu 2Ds (...) wynika, że Powód zamierzał przekazać całe gospodarstwo, podczas gdy w dokumentach tych Powód wskazywał:

- „chodzi o nieruchomość rolną położoną w K., ul. (...). Ta nieruchomość ma ok 1,5 ha”, „mogę dodać, że posiadam inne 2 nieruchomości, łąki w miejscowości K. o łącznej powierzchni 3 ha” (k. 2 akt 2Ds (...)); - komentarz- podczas gdy również te nieruchomości zostały przepisane;
- „Ja nie bardzo chciałem na bratanka przepisać tę moją nieruchomość, ale jakoś musiałem im oddać te 40 tys. i do dziś dnia chcę im oddać. Ja w tym celu zamierzałem przepisać na bratanka jedynie tę nieruchomość przy (...), to znaczy jedynie tę wydzieloną przeze mnie część o powierzchni 2100 m²” (k. 3 akt 2Ds (...)); komentarz- Powód w 2011 r. podejmował czynności w celu wydzielenia działki (k. 192-193,195) co uprawdopodobnia wersję Powoda, że jego celem w zamian za spłatę długu 40.000 zł było przekazanie działki o powierzchni 2100 m², a nie całego gospodarstwa rolnego;
- „Ja u notariusza nie wiedziałem, że przenoszę całość swojej gospodarki, ja chciałem przenieść na niego tylko nieruchomość na (...)” (k. 3-4 akt 2Ds (...));
- „Ufałem bratankowi, że tam będzie wszystko dobrze”(k. 4 akt 2Ds (...));
- „Faktem jest iż faktycznie chcąc uregulować dług wobec brata i bratanka w wysokości 40 tys. zł postanowiłem przepisać wydzieloną część nieruchomości w K. przy ul (...), „na pewno nie zgodziłem się przepisać całej nieruchomości” (zażalenie z 22.05.2013 r. k. 34-35 akt 2Ds (...)).

Powód konsekwentnie podnosił, że nie miał zamiaru przenosić całego gospodarstwa, a jedynie wydzieloną działkę, stąd wyciągnięcie wniosków przez Sąd I instancji, że Powód w postępowaniu 2 Ds. (...) potwierdził, że chciał przepisać całe gospodarstwo było nieuprawnione, i naruszało zasadę swobodnej oceny dowodów.

Apelujący podkreślił, że Powód zarówno w trakcie postępowania 2Ds (...), jak i podczas pierwszego słuchania informacyjnego w dniu 16.03.2016 r. w postępowaniu XV C 947/14 nie miał świadomości, że nie ma swojego gospodarstwa wskazując:

- „chodzi o nieruchomość rolną położoną w K., ul. (...). Ta nieruchomość ma ok 1,5 ha” „mogę dodać, że posiadam inne 2 nieruchomości, łąki w miejscowości K. o łącznej powierzchni 3 ha” (k. 2 akt 2Ds (...));
- Powód słuchany informacyjnie podczas rozprawy w dniu 16.03.2016 r. na pytanie Sądu czy posiada jakieś nieruchomości - twierdził, że posiada gospodarstwo rolne i nieruchomości gruntowe o nr KW (...), (...) oraz (...) (których nie wykazał we wcześniejszym oświadczeniu o stanie rodzinnym i majątku stanowiącym podstawę zwolnienia od kosztów sądowych w sprawie w całości) - Sąd Okręgowy w Gdańsku w sprawie XV C 947/14 na skutek tych wyjaśnień Powoda postanowieniem z dnia 16.03.2016 r. zarządził dochodzenie w sprawie jego sytuacji majątkowej. Okoliczność ta potwierdza, że Powód nawet stojąc przed Sądem nie zdawał sobie sprawy, że utracił własność gospodarstwa rolnego.

Wobec powyższych uwag, uznanie Sądu I instancji, że Powód składał odmienne wyjaśnienia i przez to nie zasługuje na uznanie go za wiarygodnego, zdaniem apelującego uznać należy na pozbawione podstaw.

Powyższe, w konsekwencji skutkowało błędem w ustaleniach faktycznych dotyczących faktu:

- że Pozwani nie doprowadzili podstępnie do przekazania całego gospodarstwa rolnego podczas gdy zamiarem Powoda było wyłącznie przekazanie działki o powierzchni 2100 m², a tym samym, że nie zaszły przesłanki wskazane w art. 82 i 83 § 1 kc do ustalenia nieważności czynności:

- że zamiarem Powoda było przekazanie gospodarstwa Pozwanym;
- że to Powód zaproponował Pozwanym zawarcie zaskarżonych umów;

9. Art. 233 § 1 kpc poprzez dowolną ocenę zeznań notariusza H. W. (1), i bezkrytyczne uznanie ich za wiarygodne, i uznanie, że obecność notariusza miałyby być gwarantem bezpieczeństwa zawieranych umów, pomimo, że świadek podczas rozprawy w dniu nie tylko nie było w stanie wskazać jaka ustawa reguluje zawarcie umowy przekazania gospodarstwa rolnego na następców, ale także właśnie w związku ze swoją pracą notariusza otrzymała zarzuty za szereg nadużyć jakich miałyby dopuścić się właśnie przy wykonywaniu czynności zawodowych notariusza (o czym szerzej w pkt 7b uzasadnienia apelacji), wobec czego ocena jej zeznań powinna zostać poddana szczególnie ostrożnej analizie w szczególności mając na uwadze podnoszone przez Powoda zarzuty dotyczące braku odczytania aktów;

10. Art. 233 § 1 kpc w zw. z art. 278 kpc poprzez błędną ocenę dowodu z opinii biegłych z 18.06.2019 r. (k. 720-725) oraz opinii uzupełniającej z 01.10.2019 r. (k. 749), niezgodną z doświadczeniem życiowym i zasadami logicznego rozumowania co do okoliczności stanu świadomości oraz możliwości zrozumienia przez Powoda znaczenia zaskarżonych czynności, bowiem pomimo zawarcia w opinii w odniesieniu do Powoda stwierdzeń - „ogólna sprawność intelektualna mieści się w granicach inteligencji poniżej przeciętnej” oraz „nie jest to poziom upośledzenia umysłowego, tylko niska norma”, „funkcje poznawcze na poziomie poniżej przeciętnej”. Sąd I instancji uznał, że Powód doskonale rozumiał treść oraz skutki zaskarżonych czynności; jedynie na marginesie wskazać należy że biegłe na rozprawie w dniu 10.01.2020 r. zapytane czego dotyczyła umowa jaką miały opiniować, nie tylko nie wiedziały co to była za umowa, ale także komu Powód miałby przekazać gospodarstwo; już sama ta okoliczność potwierdza, że skoro biegłe nie rozumiały treści tej umowy, którą miały przecież opiniować, także w kontekście możliwości zrozumienia językowego przez Powoda, to tym bardziej Powód z intelektem i funkcjami poznawczymi poniżej przeciętnej nie był w stanie tego zrobić;

11. Art. 235(2) § 1 pkt 5 kpc w zw. z art. 286 kpc poprzez pominięcie wniosku dowodowego o dopuszczenie dowodu z opinii innych biegłych jako dowodu zmierzającego do przedłużenia postępowania, pomimo że wydana w sprawie opinia z 18.06.2019 r. oraz opinia uzupełniająca z 10.01.2019 r. z uwagi na własne obserwacje Sądu I instancji co

do intelektu Powoda, a także wnioski płynące z tych opinii - „ogólna sprawność intelektualna mieści się w granicach inteligencji poniżej przeciętnej” oraz „nie jest to poziom upośledzenia umysłowego, tylko niska norma”, „funkcje poznawcze na poziomie poniżej przeciętnej” nie była opinią jednoznaczną; Powód zgłosił szereg zastrzeżeń do opinii pismem z dnia 13.09.2019 r. (k. 742- 745), jednak biegłe nie ustosunkowały się w zasadzie do tych zastrzeżeń w odpowiedzi z 01.10.2019 r (k. 749)., a Sąd I instancji nie wyjaśnił rozbieżności wniosków płynących z opinii;

Zgłoszono zastrzeżenie do protokołu ze wskazaniem przepisów; dowód o dopuszczenie opinii biegłych w tym zakresie został złożony w piśmie z dnia 25.07.2018 r., po zobowiązaniu Sądu do przedstawienia ostatecznych dowodów i przedłożenia pism przygotowawczych, a konieczność powołania kolejnej opinii ujawniła się dopiero po złożeniu opinii przez biegłe, bowiem w ocenie pełnomocnika Powoda - opinia ta nie udzielała odpowiedzi na pytania postawione przez Sąd w postanowieniu;

Pominięcie tego wniosku skutkowało błędem w ustaleniach faktycznych co do tego, czy Powód rozumiał treść i skutki zaskarżonych czynności oraz spowodowało brak wszechstronnej oceny dotyczącej zarzutu braku świadomości i swobody Powoda przy dokonaniu czynności, zatem miało wpływ na kształt ustaleń faktycznych istotnych dla rozstrzygnięcia z punktu widzenia wypełnienia przesłanek z art. 82 kc;

12. Art. 236 kpc w zw. z 217 § 1 kpc oraz 227 kpc w zw. z art. 55(3) kc poprzez pominięcie, nierozpoznanie oraz nie odniesienie się co do przyczyn pominięcia wniosku o przeprowadzenie dowodu z opinii rzeczoznawcy majątkowego oraz wniosku o zwrócenie się o dokumentację, zawartych w pkt I. ust. 6 i pkt. u ust. 3 pisma Powoda z 25.07.2018 r. - (k. 447) (przedłożonym na wezwanie Sądu do przedstawienia ostatecznych wniosków dowodowych) celem ustalenia co wchodziło na dzień dokonania zaskarżonych czynności w skład gospodarstwa rolnego, a także jaka była wartość gospodarstwa, pomimo, że z zaskarżonych aktów notarialnych wynika, że w zaskarżonych umowach odniesiono się wyłącznie do wchodzących w skład gospodarstwa rolnego nieruchomości, pomimo, że w skład gospodarstwa wchodziły jeszcze inne składniki - jak budynki, maszyny, inwentarz żywy, plony, prawa majątkowe; dodatkowo w zaskarżonych aktach wskazano, że wartość nieruchomości wynosi 200.000 zł (sic!), podczas gdy z dokumentu znajdującego się w aktach (operat szacunkowy z marca 2013r. sporządzony na zlecenie wójta gminy K.) wynika, że na rok 2011 wartość samych nieruchomości wchodzących w skład gospodarstwa wynosiła co najmniej kwotę 7 milionów złotych;

Pominięcie tego wniosku spowodowało niedokonanie oceny składników gospodarstwa, wartości pod kątem zarzutów stawianych zaskarżonym umowom;

13. Naruszenie art. 108 § 1 kpc oraz art. 745 § 1 kpc w zw. art. 108 § 2 kpc poprzez nie rozstrzygnięcie o kosztach sądowych oraz kosztach zastępstwa prawnego w sprawie prowadzonej przez Sąd Apelacyjny w Gdańsku I Wydział Cywilny pod sygn. I ACa (...) oraz w postępowaniu zabezpieczającym prowadzonym przez Sąd Apelacyjny w Gdańsku I Wydział Cywilny pod sygn. I ACa (...), pomimo zgłoszonego w tym zakresie wniosku Powoda.

Dodatkowo uchybienia powyższe skutkowały błędem w ustaleniach faktycznych, że:

- Powód nie wskazał jakie konkretnie zasady współzycia miałyby być naruszone, podczas gdy, Powód już w pozwie, a także w piśmie z 25.07.2018 r. (k. 447) wskazywał jakie zasady współzycia zostały naruszone, a były to: zasada lojalnego i rzetelnego postępowania względem drugiej strony transakcji, (i) zasada moralnego zakazu wyzyskiwania braku wiedzy i świadomości prawno - społecznej, (ii) zasada uczciwości, (iii) zasada traktowania ludzi z należyтым szacunkiem i godnością, (iv) zasada minimum poprawności w relacjach z innymi ludźmi, (v) zasada ekwiwalentności stron umowy, pomimo, że wskazują na to wyjaśnienia samych Pozwanych o jakich mowa w pkt 21-27 niniejszej apelacji, (i) wskazuje na to literalna treść umów, gdzie Powód został pozbawiony u schyłku życia wszystkiego, co posiadał bez otrzymania jakiegokolwiek ekwiwalentu i pomimo, że w dalszym ciągu samodzielnie utrzymuje gospodarstwo, (ii) pomimo wykorzystania przez Pozwanych rodzinnego stosunku zaufania Powoda, że przez rodzinę nie zostanie oszukany, (iii) pomimo wykorzystania niskiej zdolności intelektualnej Powoda oraz możliwości postrzegania.

II. Naruszenie prawa materialnego, tj.:

1. Art 58 § 1 kc w zw. art. 84, art. 85 i art. 86 ustawy z dnia 20.12.1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników poprzez wadliwą wykładnię ww. przepisów ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, a w konsekwencji niezastosowanie art. 58 § 1 kc pomimo, że umowa z 8 lipca 2011 r. Rep. A (...), zmieniona oświadczeniem z dnia 12.07.2011 r. Rep. A (...) nie zawierają w swojej treści obligatoryjnej umowy z następcą, (i) nie wykonano warunku o jakim mowa w ww. art. 86, (i) umowy sprzeczne były z essentialia negotii umowy o jakiej mowa w art. 84-86 ww. ustawy;

ugruntowane poglądy orzecznictwa podkreślają, że „pierwszym jej etapem jest tzw. umowa z następcą, zgodnie z którą rolnik zobowiązuje się przenieść na osobę młodszą od niego o co najmniej 15 lat (następca) własność i posiadanie swojego gospodarstwa rolnego z chwilą nabycia prawa do emerytury lub renty inwalidzkiej, jeżeli następca do tego czasu będzie pracować w tym gospodarstwie. Jest to czynność prawna o charakterze zobowiązującym. Drugim etapem realizującym zamiar stron jest umowa w celu wykonania umowy z następcą (przenosząca własność gospodarstwa rolnego), a więc mająca charakter rzeczowy. Wydaje się przy tym, że nie ma przeszkód formalnych, aby obie te umowy sformułowane zostały w jednym akcie notarialnym”, także w innym wyroku Sąd jednoznacznie wskazał - „w doktrynie podkreśla się, że ustawodawca przesądził o tym, że przejście własności gospodarstwa rolnego następuje na podstawie dwóch, rozdzielonych w czasie, czynności prawnych: umowy o skutku wyłącznie obligacyjnym oraz umowy przenoszącej własność (umowy o skutku rzeczowym), zawartej w celu wykonania tej pierwszej”;

Zdaniem apelującego Sąd I instancji dokonał wadliwej wykładni treści zaskarżonych umów na str. 30 uzasadnienia wyroku (k. 867) wskazując, że z treści tych umów miałyby rzekomo wynikać, że w umowie z dnia 8 lipca 2011 r. zawarta jest także umowa z następcą, podczas gdy w treści tej umowy nie ma żadnej wzmianki o jakimkolwiek charakterze zobowiązującym umowy, czy też nie ma wskazanych jakichkolwiek warunków, na podstawie których Pozwani mieliby nabyć gospodarstwo w oparciu o ww. przepisy;

2. art. 58 § 1 kc w zw. z art. 84, art. 85 i art. 86 ustawy z dnia 20.12.1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników w zw. z art. art 55(3) kc poprzez wadliwą wykładnię ww. przepisów ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, a w konsekwencji niezastosowanie art. 58 § 1 kc pomimo, że umowa z 8 lipca 2011 r. Rep. A (...), zmieniona oświadczeniem z dnia 12.07.2011 r. Rep. A (...) oraz darowizna z 12 lipca 2011 r. Rep. A Nr (...) oraz darowizna z 18 listopada 2011 r. Rep. A Nr (...) miały na celu obejście ww. przepisów ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, ponieważ przedmiotem zaskarżonych umów było wyłącznie przeniesienie własności nieruchomości wchodzących w skład gospodarstwa, bez żadnego odniesienia się do pozostałych składników jakie składały się na gospodarstwo, w sytuacji gdy stosownie do art. 55(3) kc za gospodarstwo rolne uważa się grunty rolne wraz z gruntami leśnymi, budynkami lub ich częściami, urządzeniami i inwentarzem, oraz prawami związanymi z prowadzeniem gospodarstwa rolnego; ponadto nigdy nie doszło do przeniesienia posiadania gospodarstwa, co jest celem umowy na podstawie art. 84-85 ww. ustawy, a od 1980 r. Powód nieprzerwanie, samodzielnie prowadzi, utrzymuje i zarządza gospodarstwem, a Pozwani nigdy nawet nie próbowali przystąpić do tych czynności, naruszając tym samym art. 86 ww. ustawy;

dotąd do dokonania czynności na podstawie art. 84 i 85 ustawy z dnia 20.12.1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników nie może przystąpić rolnik, który ma już ustalone prawo do emerytury lub renty rolniczej, podczas gdy Powód od dnia 19.12.2005 r. posiadał już przyznane prawo do renty inwalidzkiej; bezprzedmiotowe byłoby bowiem zastrzeżenie zawarte w art. 84 zd. 1 ustawy z dnia 20.12.1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników o obowiązku pracy następcy do czasu uzyskania przez rolnika prawa do świadczeń rentowych lub emerytalnych;

Dowód: Decyzja z dnia 18.07.2011 r. k. 198;

3. art. 58 § 1 kc w zw. z art. 84, art. 85 i art. 86 ustawy z dnia 20.12.1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników w zw. z art 7 ust 1, 4-5, 6, 7-9 ustawy z dnia 11.04.2003 r. o kształtowaniu ustroju rolnego (w brzmieniu obowiązującym na dzień zawarcia umowy z dnia 08.07.2011 r. (Dz.U. 2008 nr 180 poz. 1112 ze zm.) poprzez ich niezastosowanie i wadliwą wykładnię w/w. przepisów ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, oraz pominięciu art 7 ust 6 i 7 ustawy z dnia 11.04.2003 r. o kształtowaniu ustroju rolnego przy ocenie ważności umowy z 8 lipca

2011 r Rep. A (...), zmienionej oświadczeniem z dnia 12.07.2011 r. Rep. A (...), pomimo, że z treści art. 7 ust. 7 w. ustawy wynika, że przy zawieraniu umowy przekazania własności gospodarstwa rolnego na następców konieczne było dołączenie do umowy przeniesienia własności gospodarstwa rolnego jako załączników szeregu dokumentów, tj. m.in. oświadczenia prowadzącego to gospodarstwo poświadczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta), (i) dokumentu określającego zameldowanie nabywców, (ii) ewentualnie złożenia oświadczenia przez nabywców, że nie spełniają warunków określonych w art. 5 i 6 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego, (iii) zaświadczenia o prowadzeniu gospodarstwa rodzinnego, (iv) rodzaje dowodów potwierdzających posiadanie kwalifikacji rolniczych, podczas gdy w zaskarżonych umowach na próżno szukać jakiegokolwiek z załączników; Sąd I instancji pomimo podnoszenia tych okoliczności przez Powoda już w piśmie z 25.07.2018 r. nie odniósł się to tego w żadnej części uzasadnienia wyroku; wskazać należy, że przepis art. 7 ustawy z dnia 11.04.2003 r. o kształtowaniu ustroju rolnego ma charakter bezwzględnie obowiązujący, zatem uznać należy że dokonana czynność sprzeczna była także z art. 7 ust 1, 4-5, 6, 7-9 ustawy z dnia 11.04.2003 r. o kształtowaniu ustroju rolnego (w brzmieniu obowiązującym na dzień zawarcia umowy z dnia 08.07.2011 r. (Dz.U. 2008 nr 180 poz. 1112 zm.);

4. art. 58 § 1 kc w zw. z art. 84, art. 85 i art. 86 ustawy z dnia 20.12.1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników poprzez wadliwą wykładnię ww. przepisów ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, a w konsekwencji niezastosowanie art. 58 § 1 kc pomimo, że z treści umowy z 8 lipca 2011 r Rep. A (...), zmienionej oświadczeniem z dnia 12.07.2011 r. Rep. A (...) oraz darowizny z 12 lipca 2011 r. Rep. A Nr (...) oraz darowizny z 18 listopada 2011 r. Rep. Nr (...) wynika, że pozwana A. W. (1) darowała pozwanemu wyłącznie nieruchomości wchodzące w skład gospodarstwa, całkowicie pomijając, że nieruchomości są wyłącznie jednym ze składników wchodzących w skład gospodarstwa, a zgodnie z utrwalonym poglądem orzecznictwa „nie można wyłączyć z gospodarstwa rolnego jednego ze składników”, zaś „gospodarstwo rolne nie jest rzeczą, lecz zbiorem rzeczy (unirersitas rerum), a przedmiotem obrotu jest całe gospodarstwo nie jego wyodrębnione części”, podczas gdy Pozwani dokonywali ograniczali dokonywane przez siebie czynności wyłącznie w odniesieniu do nieruchomości wchodzących w skład gospodarstwa;

5. art. 58 § 1 kc w zw. z art. 84, art. 85 i art. 86 ustawy z dnia 20.12.1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników w zw. z art. 156 kc poprzez wadliwą wykładnię ww. przepisów ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, a w konsekwencji niezastosowanie art. 58 § 1 kc oraz art. 156 kc przy ocenie ważności umowy z 8 lipca 2011 r Rep. A (...), zmienionej oświadczeniem z dnia 12.07.2011 r. Rep. A (...), pomimo, że dla jej ważności przepisy wymagały zawarcia uprzedniej umowy o charakterze zobowiązującym;

6. art. 58 § 2 kc w zw. z art. 353(1) kc oraz art. 5 kc poprzez wadliwe uznanie, że Powód nie wskazał jakie konkretnie zasady współzycia miałyby być naruszone, podczas gdy, Powód już w pozwie, a także w piśmie z 25.07.2018 r. (k. 447) wskazywał jakie zasady współzycia zostały naruszone, a były to: zasada lojalnego i rzetelnego postępowania względem drugiej strony transakcji, (i) zasada moralnego zakazu wyzyskiwania braku wiedzy i świadomości prawnego - społecznej, (ii) zasada uczciwości, (iii) zasada traktowania ludzi z należyтым szacunkiem i godnością, (iv) zasada minimum poprawności w relacjach z innymi ludźmi, (v) zasada ekwiwalentności stron umowy;

Sąd I instancji nie poddał analizie naruszenia ww. zasad mając na uwadze okoliczności sprawy a tym samym nie dokonał oceny przesłanek z art. 58 § 2 kc pomimo, że z literalnej treści umowy wynika, że Powód nie otrzymał żadnego zabezpieczenia w związku z wyzbyciem się całego swojego majątku, (i) Powód miał ograniczone możliwości zrozumienia, (ii) Pozwani nie mieli zamiaru prowadzić gospodarstwa ani możliwości, a w konsekwencji niezastosowanie ww. przepisu.

7. Art. 82 i art. 83 § 1 kc w zw. z art. 233 § 1 kpc poprzez ich niezastosowanie w sytuacji gdy z samych wyjaśnień pozwanych, o jakich mowa w pkt 21-27 uzasadnienia niniejszej apelacji wynika, że umowa miała charakter pozorny ze strony Pozwanych, zaś ze zgromadzonego materiału dowodowego, tj. z opinii biegłych z 18.06.2019 r. (k. 720-725) oraz opinii uzupełniającej z 01.10.2019 r. (k. 749), gdzie wobec Powoda uznano, że - „ogólna sprawność intelektualna mieści się w granicach inteligencji poniżej przeciętnej” oraz „nie jest to poziom upośledzenia umysłowego, tylko niska norma”, „funkcje poznawcze na poziomie poniżej przeciętnej”, a także doświadczenia życiowego jakim powinien kierować się Sąd przy ocenie możliwości Powoda wynika, że Powód nie miał świadomości w podjęciu decyzji przy

dokonywaniu zaskarżonych czynności ani swobody przy jej podjęciu; wskazują na to także uwagi zawarte w pkt 5. uzasadnienia apelacji;

Mając na uwadze powyższe, apelujący wniósł o:

I. zmianę zaskarżonego wyroku poprzez:

1. ustalenie, że zawarta w dniu 8 lipca 2011 r. w G. pomiędzy powodem S. W., a pozwanymi A. W. (1) oraz R. W. (1) w formie aktu notarialnego Rep. A (...) sporządzonego w Kancelarii Notarialnej notariusza H. W. (2), zmieniona oświadczeniem z dnia 12.07.2011 r. sporządzonym w Kancelarii Notarialnej notariusza H. W. (1) w formie aktu notarialnego Rep. A (...), umowa przeniesienia gospodarstwa rolnego położonego w K. i K., objętego KW nr (...), (...) oraz (...) na następców jest bezwzględnie nieważna;

2. ustalenie, że zawarta w dniu 12 lipca 2011 r. w G. pomiędzy pozwanymi A. W. (1) oraz R. W. (1) w formie aktu notarialnego Rep. A Nr (...), sporządzonego w Kancelarii Notarialnej notariusza H. W. (1) umowa darowizny udziału wynoszącego 1/2 we współwłasności nieruchomości położonych w K. i K., objętych KW nr (...), (...) oraz (...) jest bezwzględnie nieważna;

3. ustalenie, że zawarta w dniu 18 listopada 2011 r. w G. pomiędzy pozwanymi R. W. (1) oraz A. W. (1) w formie aktu notarialnego Rep. A Nr (...), sporządzonego w Kancelarii Notarialnej notariusza H. W. (1) umowa darowizny nieruchomości położonych w K. i K., objętych KW nr (...), (...) oraz (...) jest bezwzględnie nieważna

ewentualnie

Uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania

4. Przeprowadzenie rozprawy apelacyjnej w niniejszej sprawie;

5. Zasądzenie od Pozwanych solidarnie na rzecz Powoda:

a) kosztów sądowych wg norm przepisanych oraz kosztów zastępstwa procesowego w potrójnej wysokości za postępowanie przed Sądem I instancji z uwagi na bardzo duży nakład pracy oraz wysoki stopień skomplikowania sprawy;

b) kosztów sądowych oraz kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym wg norm przepisanych;

c) kosztów postępowania apelacyjnego oraz zabezpieczającego w postępowaniu prowadzonym przez Sąd Apelacyjny w Gdańsku I Wydział Cywilny w sprawie o sygn. I ACa (...).

Ponadto wniósł o:

1. Na podstawie art. 380 oraz 382 w zw. z art. 241 kpc o rozpoznanie przez Sąd II instancji:

a) postanowienia Sądu w przedmiocie pominięcia wniosków dowodowych zgłoszonego na rozprawie w dniu 10.01.2020 r. o dopuszczenie i przeprowadzenie dowodu z kolejnej opinii biegłych - psychiatry oraz odrębnie psychologa, wobec braku odpowiedzi przez dotychczasowe biegłe na pytania postawione biegłym, zatem celem oceny:

- czy u Powoda istnieją zaburzenia w sferze procesów intelektualnych, motywacyjnych, (zwłaszcza w obszarze woli, dążeń, motywacji i działania), mogące mieć wpływ na prawidłowe zrozumienie przez niego dokonywanych czynności prawnych w dniu 08.07.2011 r. oraz 12.07.2011 r., mając na uwadze treść tych umów;
- czy u Powoda występują zaburzenia adaptacji społecznej;

- czy u Powoda występują zaburzenia w sferze świadomości i swobody w odniesieniu do dokonywanych czynności prawnych w dniu 08.07.2011 r. oraz 12.07.2011 r.;
- czy Powód, z uwagi na stan intelektualny, był w stanie przewidzieć bezpośrednio i odległe następstwa czynności prawnych dokonanych w dniu 08.07.2011 r. oraz 12.07.2011 r.

Na pominięcie wniosku zgłoszone zostało zastrzeżenie do protokołu ze wskazaniem naruszonych przepisów.

W razie dopuszczenia wniosku, wniósł o zwrócenie się do biegłego psychiatry- P. R. oraz psychologa -S. B. bowiem biegli Ci mają dużą wiedzę, oraz odpowiednie doświadczenie przy sporządzaniu tego rodzaju opinii.

2. Na podstawie art. 382 w zw. z 217 § 1 oraz 227 kpc, wniósł, aby Sąd II instancji przeprowadził dowody zawarte w pkt I ust 6 i pkt II ust 3 pisma Powoda z dnia 25.07.2018 r. (k. 447) bowiem dowody te nie zostały w żadnym zakresie ocenione przez Sąd I instancji, także w uzasadnieniu wyroku, a dowody te są istotne dla oceny okoliczności sprawy, jak ustalenie składników i praw majątkowych wchodzących w skład gospodarstwa, jego wartości, oraz sprzeczności wartości gospodarstwa wskazanej w zaskarżonych aktach z rzeczywistą wartością gospodarstwa.

3. Na podstawie art. 380 oraz 382 w zw. z art. 241 kpc wniósł o przeprowadzenie dowodu z uzupełniającego przesłuchania Stron celem wykazania faktu:

- braku świadomości Powoda co do treści zaskarżonych czynności;
- braku faktycznego przeniesienia gospodarstwa, a także braku zamiaru i możliwości prowadzenia gospodarstwa przez Pozwanych;
- oceny przez Sąd w ramach posiadanego przez Sąd doświadczenia życiowego możliwości zrozumienia przez Powoda znaczenia i treści zaskarżonych czynności nawet w sytuacji, gdyby notariusz akt odczytała.

Pozwani w odpowiedzi na apelację wnieśli o jej oddalenie w całości i zasądzenie od powoda na ich rzecz kosztów postępowania.

Sąd Apelacyjny zważył, że:

W obowiązującym modelu apelacji pełnej rola sądu drugiej instancji nie ogranicza się jedynie do samego aktu kontroli zaskarżonego rozstrzygnięcia, ale obejmuje także powinność merytorycznego rozpoznania sprawy. Celem postępowania apelacyjnego jest bowiem ponowne i wszechstronne merytoryczne rozpoznanie sprawy (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27 kwietnia 2017 r., IV CZ 10/17, nie publ.). Przepis art. 382 k.p.c. określa podstawę merytorycznego orzekania przez Sąd drugiej instancji, która obejmuje materiał dowodowy zebrany przez sąd pierwszej instancji oraz w postępowaniu apelacyjnym. Zebrany materiał w rozumieniu tego przepisu, to dowody przeprowadzone w sprawie oraz fakty powszechnie znane, znane sądowi urzędowo, fakty przyznane, a także objęte twierdzeniami jednej strony, co do których druga strona nie wypowiedziała się. Uregulowanie to nakłada na sąd drugiej instancji obowiązek dokonania ponownie własnych ustaleń, które mogą obejmować ustalenia sądu pierwszej instancji przyjęte za własne albo różnić się od tych już poczynionych, a następnie poddania ich ocenie pod kątem prawa materialnego. Sąd drugiej instancji może zmienić ustalenia faktyczne stanowiące podstawę wydania orzeczenia co do istoty sprawy sądu pierwszej instancji bez przeprowadzenia postępowania dowodowego, uzasadniającego odmienne ustalenia, chyba że szczególne okoliczności wymagają ponowienia lub uzupełnienia tego postępowania (zob. uchwała składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 23 marca 1999 r., III CZP 59/98, OSNC 1999, nr 7-8, poz. 124). W razie stwierdzenia błędów Sądu pierwszej instancji w zakresie podstawy faktycznej rozstrzygnięcia obejmującej poczynione ustalenia faktyczne i ocenę materiału dowodowego, Sąd drugiej instancji jest obowiązany do ich usunięcia, dokonując odmiennej oceny, względnie uzupełniając postępowanie dowodowe w celu prawidłowego zastosowania z urzędu prawa materialnego (por. uzasadnienie uchwały składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07, OSNC 2008, Nr 6, poz. 55).

Umowa przekazania gospodarstwa rolnego, zawarta w trybie przepisów ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników stanowi integralny składnik systemu emerytalnego i rentowego rolników. Celem jej zawarcia było uzyskanie świadczeń z ubezpieczenia społecznego, z czym wiązała się wzajemna zależność umowy i decyzji w przedmiocie tych świadczeń, polegająca na tym, że utrata mocy jednej pociąga za sobą utratę mocy drugiej z tych czynności. Tego rodzaju powiązanie czynności rolnika, następcy i państwa (jako świadczeniodawcy) sprawia, że umowa przekazania gospodarstwa następcy nie mieści się w katalogu umów uregulowanych w kodeksie cywilnym. Jakkolwiek wspólną cechą tej umowy i umowy darowizny jest co prawda nieodpłatność świadczenia, jednakże umowa ta nie była zawierana *causa donandi*, ale *causa obligandi* - przyczyną jej zawarcia było bowiem dążenie do uzyskania świadczenia z ubezpieczenia społecznego. (tak w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 6 września 2013 r. V CSK 417/12).

Obecnie obowiązująca ustawa z 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz.U.2020.174 t.j. z dnia 2020.02.05) (dalej u.s.r.) nie uzależnia nabycia przez rolników uprawnień emerytalno-rentowych od wyzbycia się gospodarstwa, ale tylko od osiągnięcia określonego wieku. Przyznanie rolnikowi emerytury przed osiągnięciem tego wieku, a także pełna wypłata świadczeń z tytułu emerytury lub renty uzależnione zostały natomiast od zaprzestania prowadzenia działalności rolniczej, za które uznać trzeba między innymi wyzbycie się własności i posiadania gospodarstwa rolnego (wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 30 grudnia 2014 r. I ACa 160/14 LEX nr 1649227; Sąd Najwyższy w wyroku z 25 września 2003 r., V CK 207/02). Wybór rodzaju umowy prowadzącej do wyzbycia się gospodarstwa rolnego należy do stron. Mogą je stanowić umowy określone w tej ustawie jako umowy z następcą (art. 84 i 85 u.s.r.) lub przewidziane w kodeksie cywilnym umowy darowizny i dożywocia. (tak wyrok Sądu Najwyższego wyrok z dnia 24 czerwca 2016 r. II CSK 636/1 LEX nr 2080097)

Jest rzeczą oczywistą, że strony w ramach przysługującej im swobody dokonywania czynności prawnych mogą wybrać spośród tych sposobów wyzbycia się przez rolnika własności i posiadania gospodarstwa rolnego.

Utrwalony w judykaturze i zaakceptowany przez naukę jest pogląd wypowiedziany i uzasadniony w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 31.VII.1979 r. III CZP 41/79 (OSNCP 1979, z. 12, poz. 238), a także wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 lutego 1998 r. III CKN 381/97 (LEX nr 50527), że do umowy przekazania gospodarstwa rolnego następcy, mającej charakter czynności cywilnoprawnej, stosuje się przepisy kodeksu cywilnego, tym regulujące przyczyny nieważności takich czynności (art. 58, 82, 83) oraz o uchyleniu się od skutków prawnych oświadczenia woli (art. 84-88).

Powód w apelacji podtrzymał zarzut nieważności bezwzględnej przedmiotowych umów, z uwagi na niezgodność z przepisami ustawy wskazanymi w apelacji, a także z powodu ich sprzeczność z zasadami współżycia społecznego.

Przypomnieć wypada, że naruszenie prawa materialnego może przybrać postać błędnej jego wykładni lub niewłaściwego zastosowania. Niewłaściwe zastosowanie normy prawnej oznacza błąd w subsumpcji, czyli w podciągnięciu konkretnego stanu faktycznego pod abstrakcyjny stan faktyczny zawarty w tej normie (por. wyrok SN z dnia 5 marca 1997 r., II CKN 20/97 - nie publ.). Błędna wykładnia natomiast, polega na mylnym zrozumieniu znaczenia treści zastosowanego przepisu (por. wyrok SN z dnia 19 stycznia 1998 r., I CKN 424/97, OSNC 1998 r., Nr 9, poz. 136).

Nieważność, o której mowa w art. 58 § 1 k.c., jest nieważnością bezwzględną, co oznacza, że czynność prawna nie wywołuje żadnych skutków w sferze cywilnoprawnej. Stan nieważności z przyczyn wskazanych w komentowanym przepisie powstaje z mocy samego prawa (*ipso iure*) i datuje się od początku (*ab initio, ex tunc*), tzn. od chwili dokonania czynności (por. Z. Radwański, Teoria umów, Warszawa 1977, s. 128; J. Preussner-Zamorska, Nieważność czynności prawnej w prawie cywilnym, Warszawa 1983; M. Gutowski, Nieważność czynności prawnej, Warszawa 2008, s. 401 i n.; M. Safjan (w:) K. Pietrzykowski, Komentarz, t. I, 2008, s. 314; P. Książak, (w:) M. Pyziak-Szafnicka, Komentarz, 2009, s. 576 i n.; zob. też wyr. SN z dnia 19 grudnia 1984 r., III CRN 183/84, Lex nr 8663; wyr. SA w Katowicach z dnia 11 kwietnia 2002 r., I ACa 169/02, OSA 2003, z. 5, poz. 20, z aprobowaną glosą M. Niedośpiąła, OSA 2004, z. 1, poz. 84; wyr. SN z dnia 5 grudnia 2002 r., III CKN 943/99, OSNC 2004, nr 3, poz. 48; wyr. SN z dnia 17

czerwca 2005 r., III CZP 26/05, OSNC 2006, nr 4, poz. 63, z aprobującymi glosami: S. Dalki, PPE 2006, nr 1-3, s. 99 i n. oraz W. Brodniewicza, OSP 2006, z. 7-8, poz. 85; wyr. SN z dnia 5 kwietnia 2007 r., II CSK 553/06, Lex nr 315531; wyr. SN z dnia 7 kwietnia 2010 r., II UK 357/09, Lex nr 583813; wyr. SN z dnia 2 marca 2011 r., I CSK 261/10, Lex nr 784986; wyr. SN z dnia 7 kwietnia 2010 r., II UK 357/09, Lex nr 583813).

Stan bezwzględnej nieważności czynności prawnej jest brany pod uwagę z urzędu przez organy stosujące prawo (por. post. SN z dnia 19 grudnia 1984 r., III CRN 183/84, Lex nr 8663; wyr. SN z dnia 5 grudnia 2002 r., III CKN 943/99, OSNC 2004, nr 3, poz. 48; wyr. SN z dnia 17 czerwca 2005 r., III CZP 26/05, OSNC 2006, nr 4, poz. 63, z aprobującą glosą W. Brodniewicza, OSP 2006, z. 7-8, poz. 86; wyr. SN z dnia 7 kwietnia 2010 r., II UK 357/09, Lex nr 583813; wyr. SN z dnia 7 kwietnia 2010 r., II UK 357/09, Lex nr 583813; wyr. SN z dnia 3 listopada 2011 r., V CSK 142/10, OSNC-ZD 2011, nr 4, poz. 73; K. Piasecki (w:) K. Piasecki, Komentarz, s. 225; M. Safjan (w:) K. Pietrzykowski, Komentarz, t. I, 2008, s. 314 i n.).

Artykuł 58 k.c. ma na względzie tylko zgodność z ustawą treści i celu czynności prawnej (wyr. SA w Poznaniu z dnia 25 lutego 2010 r., I ACa 96/10, Lex nr 628233). Natomiast w wyroku z dnia 29 marca 2006 r. (IV CK 411/05, Lex nr 179733) SN stwierdził, że "sprzeciwianie się ustawie" (art. 58 § 1 k.c.) należy odnosić nie tylko do literalnie odczytywanych przepisów kodeksu cywilnego, lecz także do zasad ogólnych, które leżą u podstaw systemu prawnego oraz norm prawnych, które można wywieść z ustawy.

Sprzeczność czynności prawnej z ustawą występuje nie tylko wtedy, gdy czynność prawna zawiera postanowienia niezgodne z ustawą, lecz także wtedy, gdy nie zawiera treści nakazanych przez normę prawną (S. Grzybowski (w:) System prawa cywilnego, t. I, 1974, s. 510 i n.; A. Wolter, J. Ignatowicz, K. Stefaniuk, Prawo cywilne, 2001, s. 318; Z. Radwański, System prawa prywatnego, t. 2, 2002, s. 224).

Jednocześnie przyjmuje się, że jeżeli cel normy publicznoprawnej wskazuje, iż ma ona zapobiegać ukształtowaniu się stosunku cywilnoprawnego sprzecznego z nią, wówczas uzasadnione jest zastosowanie sankcji bezwzględnej nieważności czynności prawnej na podstawie art. 58 § 1 k.c., gdyż będzie to adekwatne do założeń aksjologicznych leżących u podstaw naruszonej normy publicznoprawnej (wyr. SN z dnia 26 listopada 2002 r., V CKN 1445/00, OSNC 2004, nr 3, poz. 47; wyr. SN z dnia 23 lutego 2006 r., II CSK 101/05, Lex nr 180197; J. Jastrzębski, M. Kubik, Mandat wolny versus weksel, Prz. Sejm. 2007, nr 2, s. 67 i n.).

Ponadto w sytuacji gdy świadczenie jest niedopuszczalne jako sprzeczne z ustawą, zastosowanie znajduje art. 58 k.c., a nie art. 387 § 2 k.c. (wyr. SN z dnia 8 stycznia 2009 r., I CSK 239/08, Lex nr 523627).

Bezsporne w przedmiotowej sprawie było, że pomiędzy pozwanymi doszło do zawarcia umowy małżeńskiej majątkowej na podstawie aktu notarialnego z dnia 19 listopada 2008 r. repertorium A numer (...) (k. 268-269 akt), mocą której ustanowili oni w swoim małżeństwie rozdzielność majątkową.

W uzasadnieniu uchwały składu 7 sędziów SN z 10.04.1991 r., III CZP 76/90, OSNCP 1991/10-12, poz. 117, SN podkreślił, że skład majątków małżonków jest „wynikiem działania ustawy”, a co za tym idzie, małżonkowie nie mogą dowolnie go określić poza ramami określonymi przez przepisy Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego.

Skoro pozwani w ramach określonych przez ustawodawcę ustanowili w swoim małżeństwie ustrój rozdzielności majątkowej, to nie mają do nich zastosowania przepisy o współwłasności małżeńskiej majątkowej (art. 31 k.r.io.), których stosowanie cytowanym wyżej aktem notarialnym wyłączyli.

W konsekwencji zawartej przez pozwanych umowy małżeńskiej majątkowej z dnia 19 listopada 2008 r., nie mogli oni w § 4 aktu notarialnego sporządzonego dnia 8 lipca 2011 r. w Kancelarii Notarialnej w G. przed notariuszem H. W. (3) repertorium A Numer (...) przyjąć od powoda przeniesienia na ich rzecz gospodarstwa rolnego, to jest prawa własności opisanych w § 1, 2 i 3 tego aktu notarialnego nieruchomości – do majątku wspólnego. Takiego majątku wspólnego pozwani bowiem nie posiadali i dlatego nie mogli do niego nabyć jakichkolwiek składników majątkowych. Oświadczenie woli pozwanych zawarte w akcie notarialnym z dnia 8 lipca 2011 r. było w tej sytuacji niedopuszczalne

i sprzeczne z przepisem art. 47 k.r.io., którego zastosowanie przez pozwanych było wynikiem działania tej ustawy, regulującej zasady ogólne, które leżą u podstaw ustawowo uregulowanego systemu prawnego dotyczącego ustrojów majątkowych małżeńskich. Pozwani nie mogli w akcie notarialnym z dnia 8 lipca 2011 r. dowolnie pominąć swojego ustroju majątkowego małżeńskiego wykraczając poza ramy cytowanych przepisów Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, w sposób sprzeczny z umową małżeńską majątkową z dnia 19 listopada 2008 r., którą ustanowili w swoim małżeństwie rozdzielność majątkową.

W tej sytuacji akt notarialny z dnia 8 lipca 2011 r. nie zawierał treści zgodnych z faktycznym ustrojem małżeńskim majątkowym łączącym pozwanych – nie wskazywał na rozdzielność majątkową małżonków i ich zgodę na nabycie przekazywanego gospodarstwa do majątków odrębnych i w jakich częściach, czego brakowało również w oświadczeniu powoda. W konsekwencji czynność prawna dokonana przez pozwanych w postaci zawarcia przedmiotowej umowy sprzeciwiała się zasadom leżącym u podstaw ustawo uregulowanego systemu ustroju małżeńskiego majątkowego pozwanych, zwłaszcza przepisom art. 47 i 31 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego.

Przypomnieć należy, iż "sprzeczność z ustawą" w rozumieniu art. 58 § 1 k.c. należy odnieść nie tylko do literalnego odczytania przepisu, lecz także do zasad ogólnych leżących u podstaw określonej regulacji prawnej oraz norm prawnych, które można wywieść z przepisów ustawy (porównaj między innymi wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29 marca 2006 r. IV CK 411/05, niepubl.).

Powyższe uchybienie odnosiło się jednocześnie do istotnych postanowień umowy dotyczących sposobu nabycia własności co skutkowało musiało uznaniem nieważności bezwzględnej czynności prawnej zawartej w akcie notarialnym sporządzonym dnia 8 lipca 2011 r. w Kancelarii Notarialnej w G. przed notariuszem H. W. (3) repertorium A Numer (...)w całości z mocy prawa od samego początku.

Skoro przepisy art. 31 § 1 kro i art. 33 kro mają charakter bezwzględnie obowiązujący to sama wola stron zawarta w akcie notarialnym jest w tym zakresie niewystarczająca. Dla ziszczenia się skutku nabycia nieruchomości do majątku osobistego każdego z pozwanych konieczna byłaby kolejna umowa (porównaj odpowiednio stanowisko w uzasadnieniu uchwały Sądu Najwyższego z dnia 18 września 1989 r., III CZP 80/89).

W tej sytuacji wbrew stanowisku pozwanych w wyniku oświadczenia dotyczącego sprostowania umowy oraz umowy darowizny w akcie notarialnym sporządzonym dnia 12 lipca 2011 r. w Kancelarii Notarialnej w G. przed notariuszem H. W. (3) repertorium A Numer (...)nie mogło dojść do ubezskutechnienia nieważnej z powołanych wyżej przyczyn umowy zawartej w akcie notarialnym sporządzonym dnia 8 lipca 2011 r. w Kancelarii Notarialnej w G. przed notariuszem H. W. (3) repertorium A Numer (...).

W ocenie Sądu należy podzielić pogląd, że w wypadku gdy stan faktyczny sprawy odpowiada hipotezie art. 58 § 1 lub 2 k.c., sankcja w postaci bezwzględnej nieważności występuje z mocą wsteczną (*ex tunc*) i nie istnieje czynność prawa, która miałyby być ubezskutechniona. (zobacz wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 lutego 2002 r. I CKN 902/99, LEX nr 54357)

Gdy zachodzi przesłanka powodująca nieważność całej umowy możliwe jest jedynie ustalenie jej nieważności w całości, nie jest natomiast dopuszczalne ustalenie w oparciu o tę przesłankę nieważności tylko części czynności prawnej (art. 58 par. 1 i 3 k.c.). (tak w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 23 lutego 1998 r. III CKN 381/97, LEX nr 50527).

Na ogół przyjmuje się, że jeżeli sprzeczność z ustawą lub zasadami współżycia społecznego dotyczy składników przedmiotowo istotnych (*essentialia negotii*) czynności prawnej (np. postanowienia o cenie w umowie sprzedaży), wówczas cała czynność jest nieważna (por. np. wyr. SN z dnia 26 stycznia 2006 r., V CSK 81/05, OSP 2007, z. 2, poz. 17, z glosą A. Szlęzaka, OSP 2007, z. 7, poz. 88; A. Wolter, J. Ignatowicz, K. Stefaniuk, Prawo cywilne, 2001, s. 318; M. Safjan (w:) K. Pietrzykowski, Komentarz, t. I, 2008, s. 332). Skutku takiego nie należy wiązać wyłącznie z nieważnością *essentialia negotii* czynności prawnej.

Ponadto odnosząc się do zarzutów apelacji należy zgodzić się z powodem, że w akcie notarialnym sporządzonym dnia 8 lipca 2011 r. w Kancelarii Notarialnej w G. przed notariuszem H. W. (3) repertorium A Numer (...), przekazał on pozwanym jedynie nieruchomości wchodzące w skład gospodarstwa rolnego jakie prowadził, a nie całe gospodarstwo rolne w rozumieniu przepisu art. 55³ kc, z którego wynika, że: Za gospodarstwo rolne uważa się grunty rolne wraz z gruntami leśnymi, budynkami lub ich częściami, urządzeniami i inwentarzem, jeżeli stanowią lub mogą stanowić zorganizowaną całość gospodarczą, oraz prawami związanymi z prowadzeniem gospodarstwa rolnego.

Tymczasem z materiału dowodowego sprawy wnuka, że powód nie przekazał pozwanym inwentarza żywego w postaci stada kur i gęsi, które hodował. Nie ma o tym mowy w akcie notarialnym z dnia 8 lipca 2011 r. Natomiast z zeznań pozwanego złożonych na rozprawie z dnia 11 marca 2019 r. wynika, że powód hodował w swoim gospodarstwie kury i sprzedawał jaja (00:30:22), on nie zajmował się zwierzętami, które były oczkiem w głowie wujka, który się nimi zajmował, umówili się bowiem, że on będzie tylko opłacał podatek gruntowy, a resztą zajmował się dalej wujek (00:52:26 do 00:54:59). Również świadek R. W. (2) (01:14:57 e protokół z dnia 21 listopada 2018 r.) zeznał, że powód na kawałku ogrodzonego pola trzyma gęsi i kury, może 100-200 sztuk, albo więcej (01:36:55). Potwierdza to twierdzenia apelacji, że powód pomimo formalnego zawarcia aktów notarialnych z 8 i 12 lipca 2011 r. dalej faktycznie prowadził swoje gospodarstwo w tym hodował zwierzęta, co do których uzgodnił z pozwanymi, że będą nadal stanowiły jego własność w całości. Również fakt, że umowy darowizny zawarte pomiędzy poznanymi w aktach notarialnych z dnia 12 lipca 2011 r. i z dnia 18 listopada 2011 r. dotyczą wyłącznie nieruchomości, potwierdza to, że pozwani wiedzieli, iż nie nabyli własności inwentarza, który wchodził w skład gospodarstwa rolnego powoda. Pozwani tego zarzutu apelacji nie kwestionują. Nie budzi to wątpliwości Sądu w świetle całokształtu materiału dowodowego sprawy, dlatego okoliczność tą należy uznać za przyznaną.

Wobec powyższego ustalenia należy zważyć, że: Inwentarz żywy i martwy nie może być - jako jeden z elementów - przekazywanego gospodarstwa rolnego przedmiotem obrotu wyłączonym z tego gospodarstwa, dzieli on bowiem los rzeczy głównej (tak w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 24 marca 1999 r. I CKN 1080/97, LEX nr 1213518). Według utrwalonego w orzecznictwie poglądu strony zawierające umowę przekazania gospodarstwa rolnego następcy nie mogły wyłączyć z tego gospodarstwa jednego z jego składników (por. uchwałę SN z 19.XII.1986 r. III CZP 89/86, OSNCP 1/88/8 i z dnia 7.I.1992 r. III CZP 136/91, OSNCP 7-8/92/127) bowiem w sytuacji gdy rolnik przekazał następcy jedynie część gospodarstwa rolnego umowa ta jest nieważna. Pogląd ten zachował aktualność także pod rządami ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (tekst jedn. Dz. U. z 1993 r. Nr 71, poz. 342).

Nieprzekazanie wszystkich nieruchomości, czyli nieuczynienie zadość wymaganiom ustawowym, prowadzi do wniosku, że taka umowa nie może być uznana za umowę przekazania gospodarstwa rolnego następcy, a wobec sprzeczności jej z prawem jest nieważna (tak w uzasadnieniu uchwałę SN z 19.XII.1986 r. III CZP 89/86)

Najistotniejszym składnikiem gospodarstwa rolnego – w sensie przedmiotowym – jest bowiem grunt rolny. Bez niego nie może istnieć gospodarstwo rolne. Kolejnym ustawowym składnikiem gospodarstwa rolnego jest tzw. inwentarz, wymieniony w art. 55³ k.c. łącznie z urządzeniami. Jest to nazwa zbiorcza obejmująca zwierzęta i maszyny oraz urządzenia służące do działalności rolniczej i włączone do procesu gospodarowania (zob. też orzeczenie SN z 24.02.1961 r., 2 CR 1007/59, OSNCP 1962/2, poz. 63). Strony czynności prawnej nie mogą wyłączyć skutków tej czynności w stosunku do przynależności, jeśli stosowny przepis mający charakter bezwzględnie obowiązującego stanowi, że czynność prawna mająca za przedmiot rzecz główną obejmuje swoimi skutkami także przynależność.

Wobec powyższego przedmiotowa umowa przekazania gospodarstwa rolnego była sprzeczna również z przepisem art. 55³ kc i dlatego była bezwzględnie nieważna w rozumieniu art. 58 par. 1 kc od samego początku w całości.

Z treści art. 84 i 85 ustawy z 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników wynika, że uregulowana w tych przepisach umowa ma w założeniu konstrukcję dwustopniową. Pierwszym jej etapem jest tzw. umowa z następcą, zgodnie z którą rolnik zobowiązuje się przenieść na osobę młodszą od niego co najmniej o 15 lat (następca) własność i posiadanie

swojego gospodarstwa rolnego z chwilą nabycia prawa do emerytury lub renty inwalidzkiej, jeżeli następca do tego czasu będzie pracować w tym gospodarstwie. Jest to czynność prawna o charakterze zobowiązującym. Drugim etapem, realizującym zamiar stron jest umowa w celu wykonania umowy z następcą (przenoszona własność gospodarstwa rolnego), a więc mająca charakter rzeczowy.

Konstrukcja art. 84 ustawy z 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników wskazuje, że elementy charakterystyczne dla rodzaju uregulowanej w tym akcie umowy (przedmiotowo istotne) znalazły się w zdaniu pierwszym i odnoszą się wyłącznie do zobowiązania bądź przeniesienia własności gospodarstwa na rzecz następcy. (tak w wyroku Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 19 października 2016 r. I ACa 400/16).

Nie kwestionując tej linii orzecznictwa Sądu Najwyższego (np. wyrok z dnia 19 lutego 1997 r. III CKN 9/97, LEX nr 50765), na którą powołał się Sąd Okręgowy, a także wskazał powód w apelacji, choć jej nie podziela, że umowa o przekazanie gospodarstwa rolnego może być dokonana w jednym akcie, jako umowa tzw. podwójnego skutku zobowiązująca i rozporządzająca, wskazać należy, że w przedmiotowym akcie notarialnym z dnia 7 lipca 2011 r. brak jest jakiegokolwiek elementu zobowiązującego pozwanych, np. chociażby do prowadzenia gospodarstwa rolnego, czy ustanowienia służebności mieszkania dla powoda, lub dożywocia, czy innych dobrowolnych świadczeń na rzecz powoda w zakresie zaspokojenia jego potrzeb (utrzymania). W konsekwencji w umowie tej brakuje jednego z elementów przedmiotowo istotnych wymaganych przez przepisy ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników cytowanych wyżej, co czyni tą umowę sprzeczną z ustawą, a zatem bezwzględnie nieważną od samego początku (art. 58 § 1 kc).

Ponadto apelujący zarzucał, że pozwani nie podjęli faktycznie prowadzenia przekazanego im gospodarstwa rolnego, którym zajmuje się nadal sam, a także nie mają do tego kwalifikacji.

W kwestii tej wypowiedział się Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 27 listopada 2013 r., V CSK 549/12, który w uzasadnieniu wskazał że: Ustawowe przesłanki umowy przekazania gospodarstwa rolnego następcy, a więc jej elementy przedmiotowo istotne, określone są w przepisach u.z.e.r. z 1977 r. Między innymi przepisy art. 43 ust. 2 i art. 75 ust. 1 pkt 2 ustawy określają wymagania dotyczące następcy, któremu rolnik może przekazać gospodarstwo rolne. Sąd Najwyższy kilkakrotnie zajmując się tą przesłanką stwierdzał, że umowa przekazania gospodarstwa rolnego następcy, który nie spełnia wymagań określonych w powyższych przepisach jest nieważna (porównaj uchwały z dnia 31 lipca 1979 r. III CZP 41/79, OSNC z 1979 r. Nr 12, poz. 238, z dnia 13 marca 1981 r. III CZP 5/81, OSNC z 1981 r. Nr 8, poz. 147, z dnia 16 września 1982 r. III CZP 37/82, OSNC z 1982 r., nr 2-3, poz. 29, z dnia 12 września 1984 r. III UZP 45/84, OSNC z 1985 r., Nr 4, poz. 44 i z dnia 10 kwietnia 1985 r. III CZP 18/85, OSNC z 1985 r. Nr 12, poz. 189.). Z całokształtu regulacji przekazania gospodarstwa rolnego następcy zawartych w ustawie wynika, że umowa ta ma wybitnie ochronny charakter a podmiotem tej ochrony jest rolnik, któremu zawarcie umowy przekazania gospodarstwa rolnego następcy ma zapewnić świadczenia rentowe lub emerytalne. Ten ochronny charakter i cel umowy są wyznacznikami jej treści i elementów przedmiotowo istotnych, których istnienie lub brak podlegają ocenie na gruncie art. 58 § 1 k.c.

W obowiązującym obecnie stanie prawnym wymogi stawiane nabywcom gospodarstwa rolnego określa ustawa z dnia 11 kwietnia 2003 r. o kształtowaniu ustroju rolnego (Dz.U.2020.1655 t.j. z dnia 2020.09.28), w powołanym w apelacji przepisach art. 6 i 7. Należy zauważyć, że przepis art. 9 cytowanej ustawy w brzmieniu obowiązującym w 2011 r. stanowił, że ust. 1. Czynność prawna dokonana niezgodnie z przepisami ustawy lub bez zawiadomienia uprawnionego do prawa pierwokupu lub bez zawiadomienia Agencji, w przypadku określonym w art. 4 ust. 1, jest nieważna; ust. 2 Z powództwem o stwierdzenie nieważności czynności prawnej z przyczyn, o których mowa w ust. 1, oprócz osób mających w tym interes prawny może wystąpić Agencja.

W sytuacji gdy pozwani nie wykazali spełnienia wymogów z art. 6 i 7 cytowanej ostatnio ustawy i nie przedstawili dokumentów wskazanych w apelacji, mamy do czynienia również z nieważnością tzw. względną czynności prawnej dokonanej aktem notarialnym z dnia 8 lipca 2011 r., co również uszło uwadze Sądu Okręgowego. W ocenie Sądu

odwoławczego powołane przepisy mają zastosowanie również do oceny prawidłowości nabycia gospodarstwa rolnego w drodze umowy o jego przekazanie, brak w tym zakresie jakiegokolwiek wyłączenia.

Reasumując ustalenie przez Sąd przesłanek sprzeczności przedmiotowego aktu notarialnego z dnia 8 lipca 2011 r. z przepisami art. 55³ kc i art. 47 i 31 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, a także art. 84 i 85 u.s.r., a także art. 6 i 7 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego – wskazuje na spełnienie przesłanki sprzeczności z prawem i stanowi podstawę do uznania nieważności tej czynności prawnej na podstawie art. 58 § 1 kc od początku w całości i nie ma potrzeby dokonywania oceny jej nieważności w aspekcie zasad współżycia społecznego, bowiem czynność sprzeczna z prawem nie może być zgodna z zasadami współżycia społecznego. Badaniu z punktu widzenia zgodności z zasadami współżycia społecznego należy poddawać tylko czynności prawne uprzednio ocenione jako formalnie niesprzeczne z ustawą (por. wyr. SN z dnia 22 września 1987 r., III CRN 265/87, OSNC 1989, nr 5, poz. 80; post. SN z dnia 28 listopada 2000 r., IV CKN 170/00, Lex nr 52502).

Konwalidacja nieważnej czynności prawnej przewidziana jest przede wszystkim w następujących przepisach: 1) art. 14 § 2 k.c. (umowa należąca do umów powszechnie zawieranych w drobnych bieżących sprawach życia codziennego); 2) art. 890 § 1 k.c. (umowa darowizny zawarta bez zachowania formy aktu notarialnego); 3) art. 945 § 2 k.c. (nieważność testamentu spowodowana towarzyszącymi jego sporządzaniu wadami oświadczenia woli); 4) art. 17 § 2 k.s.h. (nieważna czynność prawna dokonana bez wymaganej uchwały, o której mowa w art. 17 § 1 k.s.h.). Brak jest takiej wyraźnej podstawy ustawowej w sytuacji nieważności przedmiotowej umowy z przyczyn opisanych wyżej.

Nowelizując w dniu 12 maja 2000 r. Prawo o notariacie, wprowadzono do art. 80 § 4 pr. not., który umożliwia drogą późniejszego protokołu sprostowanie niedokładności, błędów pisarskich, rachunkowych lub innych oczywistych omyłek (przyjęto w tej mierze rozwiązanie analogiczne do prostowania wyroków - art. 350 k.p.c.).

W pełni zasadne jest rozciągnięcie wskazań orzeczenia Sądu Najwyższego dotyczącego zakresu dopuszczalnego sprostowania wyroku sądowego, na prostowanie aktów notarialnych (orzeczenie SN z dnia 27 kwietnia 1934 r., I C 2429/33; por. J. Gudowski, Kodeks postępowania cywilnego. Tekst, orzecznictwo, piśmiennictwo, Warszawa 1998, s. 612.). Sprostowanie aktu i dokumentu notarialnego nie może stąd prowadzić do arbitralnej zmiany treści zapisanych w aktach i dokumentach oświadczeń woli stron oraz treści ukształtowanego stosunku prawnego - sprostowania o charakterze deklaratoryjnym.

Sytuacja jest jednak o tyle różna od orzeczeń sądowych, że sprostowania aktów i dokumentów notarialnych mogą mieć charakter konstytutywny i wtedy dotyczą treści oświadczenia woli złożonego pod wpływem błędu strony, a nie tylko notariusza, jak w odniesieniu do orzeczeń sądowych - jedynie błędu sądu.

Sprostowanie niedokładności może polegać na właściwym oznaczeniu strony poprzez dokładne przedstawienie imienia i nazwiska oraz adresu osoby fizycznej: nazwy, adresu, imion i nazwisk przedstawicieli osoby prawnej. Prostując nazwiska i imiona osób, nie można zmieniać tożsamości osób uczestniczących w czynnościach notarialnych. Sprostowanie niedokładności może polegać na sprostowaniu nazwy dokumentu notarialnego.

Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 11 marca 2010 r. IV CSK 341/09, LEX nr 1360290 wyjaśnił, że: Możliwość sprostowania czynności notarialnej w formie protokołu ogranicza się tylko do niedokładności, błędów pisarskich, rachunkowych lub innych oczywistych pomyłek. Niedokładność, będąca podstawą sprostowania czynności notarialnych oznacza usterkę lub drobną nieścisłość. Przeciwnieństwem jest dokładność polegająca na staranności dbałości o szczegóły w wykonywaniu czynności, ścisłość precyzyjność i skrupulatność. Skala niedokładności może być różna. Niemniej jednak sprostowanie może dotyczyć tylko niedokładności nie godzącej w ośnowę i istotne postanowienia czynności.

Należy także podzielić pogląd wyrażony w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 5 marca 2019 r. II CSK 38/18, LEX nr 2629833, że: Artykuł 80 § 4 prawa o notariacie stanowi, że notariusz może sprostować protokołem niedokładności,

błędy pisarskie, rachunkowe lub inne oczywiste omyłki. Doktryna i judykatura zgodnie przyjmują, że sprostowanie nie może ingerować w treść czynności prawnej.

Tymczasem w akcie notarialnym sporządzonym dnia 12 lipca 2011 r. w Kancelarii Notarialnej w G. przed notariuszem H. W. (3) repertorium A Numer (...) podjęto próbę sprostowania nie niedokładności, błędów pisarskich, rachunkowych lub innych oczywistych pomyłek, lecz istotnych postanowień dotyczących treści czynności prawnej zawartej w akcie notarialnym sporządzonym dnia 8 lipca 2011 r. w Kancelarii Notarialnej w G. przed notariuszem H. W. (3) repertorium A Numer (...). W ocenie Sądu przepis art. 80 § 4 pr. not. nie mógł stanowić podstawy prawnej do skutecznego dokonania takiej zmiany, której celem była konwalidacja bezwzględnie nieważnej od samego początku czynności prawnej dokonanej przez strony w akcie notarialnym sporządzonym dnia 8 lipca 2011 r. w Kancelarii Notarialnej w G. przed notariuszem H. W. (3) repertorium A Numer (...). Czynność prawna jaką strony chciały dokonać w akcie notarialnym z dnia 12 lipca 2011 r. była bowiem sprzeczna z art. 80 § prawa o notariacie co musi skutkować stwierdzeniem jej bezwzględnej nieważności na podstawie art. 58 par. 1 kc od samego początku w całości. Czynność ta miała również na celu obejście prawa, to jest art. 58 par. 1 kc, z którego wynikała bezwzględna nieważność od samego początku w całości aktu notarialnego z dnia 8 lipca 2011 r.

W konsekwencji pozwani nie nabyli udziałów we własności przedmiotowych nieruchomości i dlatego nie mogli skutecznie zawierać umów ich darowizny pomiędzy sobą, w tym zarówno w omawianym akcie notarialnym z dnia 12 lipca 2011 r., a także w kolejnym akcie notarialnym z dnia 18 listopada 2011 r. sporządzonym przed notariuszem H. W. (1) w Kancelarii Notarialnej w G. repertorium A Nr (...).

Ponadto Sąd podziela stanowisko, że nieuzasadniony jest pogląd dopuszczający zawieranie bez ograniczeń umów przesuwających między majątkami małżonków określonych składników majątkowych. Umowy takie, jako zmierzające do obejścia prawa, tj. przepisów Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego regulujących umowne ustroje majątkowe, należałoby uznać za nieważne (art. 58 § 1 k.c.). (tak Jędrejek Grzegorz w komentarzu do Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego. Komentarz aktualizowany lex/el.2019)

Przepis art. 58 § 1 k.c. na równi z czynnościami prawnymi sprzecznymi z ustawą traktuje czynności prawne mające na celu obejście ustawy (dokonane in fraudem legis). Przez czynność dokonaną in fraudem legis rozumie się taką czynność, która wprawdzie nie jest objęta zakazem prawnym, ale zostaje przedsięwzięta dla osiągnięcia skutku zakazanego przez prawo. Z punktu widzenia formalnego umowa taka ma cechy niesprzeciwiające się ustawie, gdyż jej treść nie zawiera elementów wprost zabronionych przez prawo. Natomiast faktycznie (w znaczeniu materialnym) czynność taka służy realizacji celu zabronionego przez ustawę

W judykaturze sformułowano pogląd, że o czynności prawnej sprzecznej z ustawą lub mającej na celu obejście ustawy można mówić tylko wtedy, gdy czynność taka pozwala na uniknięcie zakazów, nakazów lub obciążeń wynikających z przepisu ustawy i tylko z takim zamiarem została dokonana (wyr. SN z dnia 1 czerwca 2010 r., II UK 34/10, Lex nr 619639).

Należy także podzielić pogląd jaki wyraził Sąd Apelacyjny w Szczecinie w wyroku z dnia 30 kwietnia 2018 r. I ACa 620/17, LEX nr 2513025, że: Działanie w celu obejścia prawa (in fraudem legis) polega na tym, że strony podejmują czynność prawną, która, choć formalnie nie narusza żadnego ustawowego zakazu, w istocie zmierza do osiągnięcia rezultatu (celu) niedozwolonego przez ustawę. Zawierając pozór legalności, pozostaje w sprzeczności z intencją ustawy. Obejście ustawy to zachowanie podmiotu prawa, który - napotykając prawny zakaz dokonania określonej czynności prawnej - obchodzi go w ten sposób, że dokonuje innej, niezakazanej formalnie czynności prawnej w celu osiągnięcia skutku związanego z czynnością zakazaną, a tym samym sprzecznego z prawem. O obejściu przepisu ustawy przez czynność prawną może być mowa tylko wówczas, gdy wszystkie strony tej czynności, która z punktu widzenia formalnego (pozornie) nie sprzeciwia się temu przepisowi, w rzeczywistości (w sensie materialnym) zmierzały do zrealizowania celu przezeń zakazanego.

W tej sytuacji zbędne jest odniesienie się do pozostałych zarzutów apelacji, a zawarte w niej wnioski dowodowe zmierzały do przedłużenia postępowania w sprawie i nie miały znaczenia dla rozstrzygnięcia.

Podsumowując wobec powyższych ustaleń i rozważań prawnych na podstawie art. 486 § 1 kpc zaskarżony wyrok podlegał zmianie (pkt I sentencji):

4) w punkcie 1. (pierwszym) w ten sposób, że Sąd:

a. ustalił, że zawarta w dniu 8 lipca 2011r. w G. pomiędzy powodem a pozwanymi umowa przeniesienia gospodarstwa rolnego na następców, położonego w K. i K., w formie aktu notarialnego rep. A nr(...) sporządzonego w Kancelarii Notarialnej notariusza H. W. (1), sprostowanego oświadczeniem z dnia 12 lipca 2011r. sporządzonym w formie aktu notarialnego w Kancelarii Notarialnej notariusza H. W. (1) rep. A nr (...) jest nieważna;

b. ustalił, że zawarta w dniu 12 lipca 2011r. w G. pomiędzy pozwanymi w formie aktu notarialnego rep. A nr (...)sporządzonego w Kancelarii Notarialnej notariusza H. W. (1), umowa darowizn jest nieważna;

c. ustalił, że zawarta w dniu 18 listopada 2011r. w G. pomiędzy pozwanymi w formie aktu notarialnego rep. A nr (...)sporządzonego w Kancelarii Notarialnej notariusza H. W. (1), umowa darowizn jest nieważna;

5) w punkcie 3. (trzecim) w ten sposób, że zasądził na rzecz Skarbu Państwa Sądu Okręgowego w Gdańsku od pozwanych część kosztów sądowych w zakresie wydatków wyłożonych tymczasowo przez Skarb Państwa na koszty stawiennictwa świadków i opinie biegłych sądowych, których wyliczenie pozostawia referendarzowi sądowemu, a w pozostałej części nie obciążył pozwanych tymi kosztami;

6) w punkcie 4. (czwartym) w ten sposób, że nie obciąża pozwanych kosztami procesu poniesionymi przez powoda;

O kosztach postępowania za I instancję orzeczono zgodnie z zasadą wyrażoną w przepisie art. 102 kpc, który reguluje rozliczenie kosztów procesu według zasady słuszności. Według tej zasady sąd może tylko nie zasądzić od strony przegrywającej całości lub części kosztów, nie może natomiast zasądzić na jej rzecz kosztów od strony wygrywającej (postanowienie SN z 30.08.1979 r., II CZ 86/79, OSNCP 1980/3, poz. 55). Powód w przedmiotowej sprawie był zwolniony od kosztów sądowych w całości zgodnie z postanowieniem z dnia 20.10.2014 r. k. 38. W tej sytuacji nie uścił ona opłaty sądowej od pozwu, zażaleń i apelacji. Z uwagi na podaną w pozwie wartość przedmiotu sporu, a następnie w apelacji wartość przedmiotu zaskarżenia, były to maksymalne opłaty sądowe. Skoro pozwani przegrali proces to na podstawie art. 113 u.k.s.c. w zw. z art. 98 kpc winni je ponieść na rzecz Skarbu Państwa. W ocenie Sądu odwoławczego okoliczności sprawy są jednak szczególne i wskazują na to, że poniesienie ich przez pozwanych byłoby niesłuszne. Jak wynika z dokonanych ustaleń faktycznych do zawarcia aktów notarialnych z dnia 8 i 12 lipca 2011 r. powód dobrowolnie zgłosił się do notariusza i zgodnie z opinią biegłych sądowych będąc świadomy podejmowanych czynności prawnych i mając możliwość rozumienia ich znaczenia złożył zawarte w nich oświadczenia woli. To, że w związku ze wskazanymi wyżej naruszeniami prawa okazały się one nieważne w tej sytuacji nie powinno obarczać skutkami finansowymi tylko jednej ze stron tych czynności prawnych tj. pozwanych. W ocenie Sądu obciążenie nimi pozwanych byłoby oczywiście niewłaściwe skoro obie strony tych czynności w istocie spowodowały koszty przedmiotowego procesu, który zmierzał do wyeliminowania ich z obrotu prawnego. To, że interesy stron były sprzeczne nie zmienia tej oceny. Należało mieć również na uwadze sytuację majątkową pozwanych zwłaszcza, to, że pozwany w związku osadzeniem w zakładzie karnym nie osiąga dochodów. Pozwani nie są w stanie uścić tak znacznych kosztów sądowych. W konsekwencji Sąd postanowił obciążyć pozwanych jedynie częścią kosztów sądowych wyłożonych tymczasowo przez Skarb Państwa na koszty stawiennictwa świadków i wydatki na biegłych, a w pozostałej części nie obciążył nimi pozwanych. Wyliczenie tych kosztów pozostawił referendarzowi sądowemu – art. 108 § 1 kpc.

Jednocześnie z powyższych względów Sąd odwoławczy uznał, że skoro każda ze stron przyczyniła się do potrzeby wniesienia przez powoda powództwa i poszukiwania ochrony prawnej, to również każda strona powinna ponieść

własne wydatki, w tym na wynagrodzenie pełnomocnika procesowego i dlatego nie obciążył pozwanych kosztami procesu poniesionymi przez powoda na podstawie art. 102 kpc.

O kosztach postępowania apelacyjnego orzeczono w analogiczny sposób w punktach II i III - z tych samych względów na podstawie art. 102 kpc.

SSA Wiesław Łukaszewski SSA Barbara Rączka - Sekścińska SSA Mariusz Wicki